

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Незважаючи на все більш широке застосування терміна «Комерціалізація інтелектуальної власності» в діловій практиці, публікаціях і в нормативних документах з питань її використання у підприємницькій діяльності, до цих пір не надане визначення цього поняття і не розкриті форми і засоби його застосування. Відсутня цей термін і в термінологічному словнику «Інтелектуальна власність в термінах і визначеннях» [1]. Очевидно, що без ясного розуміння сутності, ресурсів і коштів комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності в умовах ринку, важко розраховувати на її ефективне застосування в процесі модернізації російської економіки. Слово «commerce» перекладається на російську мову як торгівля, комерція, а «commercialize» або «комерціалізація» означає процес перетворення об'єкта власності в прибуток засобами торгівлі. Тому сам термін «комерціалізація інтелектуальної власності» слід розуміти як підприємницьку діяльність, пов'язану з перетворенням результатів інтелектуальної діяльності і засобів індивідуалізації в прибуток з використанням різних форм і засобів торгівлі.

Комерціалізація, за визначенням В.І. Мухопад, являє собою процес перетворення об'єкта власності (інновації) у прибуток засобами торгівлі [4; с. 51]. Е.А. Монастирний і Я.М. Грік визначили комерціалізацію як отримання доходу від її продажу або використання у власному виробництві [3; с. 85-87]. Дж. Козметскій описує комерціалізацію як процес, за допомогою якого результати наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР) своєчасно трансформуються в продукти і послуги на ринку [2; с. 11]. Тихонов Н.А. представляє комерціалізацію як процес виведення інноваційних продуктів на ринок [5; с. 11].

На наш погляд, комерціалізація інтелектуальних технологій – це багатогранне явище і його не слід визначати однозначно – з ринкової, виробничої або прибуткової сторони. Виходячи з цих позицій, слід визначити комерціалізацію інтелектуальної власності як процес залучення об'єктів інтелектуальної власності в економічний обіг, використання інтелектуальної власності в господарській діяльності підприємств, взаємовигідні комерційні дії з перетворення результатів інтелектуальної діяльності в ринковий товар.

Основні напрямки комерціалізації інтелектуальної власності, на наш погляд, багато в чому залежать від вихідної посилки:

- інтелектуальна технологія залишається в розпорядженні тільки її розробника (різновид – здійснюється внутрішній трансфер);
- на інтелектуальну технологію розробник надає часткові права іншим споживачам (ліцензійна торгівля в різновидах);
- інтелектуальна технологія переходить в повне розпорядження іншому користувачу (користувачам).

Виходячи з цього визначимо основні напрямки комерціалізації інтелектуальних технологій та об'єктів інтелектуальної власності:

- передача виключних (продаж) майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- різного роду варіанти передача прав на використання об'єкта інтелектуальної власності: за ліцензійним договором, договором комерційної концесії (франчайзингу) та ін.;
- отримання додаткового прибутку та комерційної вигоди від використання прав на об'єкти інтелектуальної власності у своїй господарській діяльності;
- внесення майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності (у вартісній оцінці) до статутного капіталу суб'єктів господарювання;
- використання майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності при податковому плануванні.

Метою комерціалізації інтелектуальної власності є отримання прибутку за рахунок використання майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності в господарській діяльності або за рахунок передачі прав на їх використання іншим особам. Виходячи з цього надзвичайно важливим складовим елементом процесу комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності є правова охорона та правовий захист результатів інтелектуальної діяльності підприємства-розробника, так як правовласник інтелектуальної власності може отримати ряд надзвичайно важливих практичних переваг перед своїми ринковими конкурентами. Визначимо найбільш важливі з них:

- власники інтелектуальної власності можуть бути засновниками фірм без відволікання реальних грошових коштів шляхом внесення об'єктів інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства;
- можна отримувати додаткові доходи за передачу права користування інтелектуальною власністю;
- інтелектуальну власність можна використовувати в якості застави при отриманні кредиту;
- інтелектуальна власність забезпечує захист від конкурентів на період виведення на ринок нової продукції, а також захист від недобросовісної конкуренції;
- інтелектуальна власність сприяє створенню рекламного іміджу при інформуванні про правову охорону випускається або роботі за ліцензією відомого виробника;
- інтелектуальна власність дозволяє знизити податок на прибуток шляхом зменшення оподатковуваної бази на величину амортизації нематеріальних активів і величину витрат на створення об'єктів інтелектуальної власності;

- інтелектуальна власність дозволяє знизити податок на додану вартість, якщо угода оформляється як патентний, ліцензійний чи авторський договір.

Проведені нами дослідження свідчать про те, що умови глобальної конкуренції і поглиблення інтеграції у світове господарство визначають жорсткіші вимоги до охорони об'єктів інтелектуальної власності, оскільки їх широке використання з неминучістю пов'язане із злочинними посяганнями на права їх власників. Порушення прав інтелектуальної власності неминуче веде до величезних фінансових втрат – як для їх власників, так і для національного бюджету.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновок про те, що сучасний стан правової охорони і захисту інтелектуальної власності свідчить про те, що ні в Україні, ні у світі не розв'язана проблема стандартизації підходів до аналізу ІВ для цілей оцінки упущеної вигоди і економічного збитку правовласників ІВ і засобів індивідуалізації. «Інтелектуальне піратство», як кримінальне явище, суттєво знижує міжнародний авторитет нашої країни, посилює кримінальну напруженість, зменшує приплив інвестицій, сприяє появі організованих злочинних груп в галузі інтелектуальної діяльності.

1. Интеллектуальная собственность в терминах и определениях. Терминологический словарь. М.: МОМАНПО, 2001.
2. Козметский Дж. Вызов технологических инноваций на пороге новой эры общемировой конкуренции // Трансфер технологии и эффективная реализация инноваций / Под ред. Н.М. Фонштейн. – М.: АНХ, 1999. – 296с.
3. Монастырный Е.А., Грик Я.Н. Ресурсный подход к построению бизнес-процессов и коммерциализации разработок // Инновации. – 2004, № 7. – С. 85-87.
4. Мухопад В.И. Сущность, средства и проблемы коммерциализации интеллектуальной собственности в российской экономике // Материалы секционного заседания Третьего Всероссийского форума «Интеллектуальная собственность – XXI век» 20-23 апреля 2010 г. / Под ред. Е.В. Королевой. – М.: Российский государственный институт интеллектуальной собственности (РГИИС), 2010. – С.52-59.
5. Тихонов Н.А. Эффективность способов коммерциализации инноваций / Н.А.Тихонов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://uecs.ru/uecs40-402012/item/1271-2012-04-19-06-35-15>.
6. Трансфер технологій [Монографія] / За ред. проф. Перерви П.Г. і проф. Коциски Д. – Х.: НТУ «ХП», 2012. – 667 с.

Яковлєв, А.І. Комерціалізація інтелектуальної власності: проблеми визначення та правового забезпечення [Текст] / А.І. Яковлєв, О.П. Косенко, М.М. Ткачов // Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу : збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції, 26-28 вересня 2013 р. / Відп. за вип. Ю.М. Гладенко. - Суми : ТОВ "ДД "Папірус", 2013. - С. 309-311.